Gaztelania

Gaztelania edo **espainiera**[2] (*castellano*, *español*) hizkuntza erromantzeetariko bat da, iberiar taldekoa. Erdi Aroko Gaztelako Erresuman sortu zen, latin arruntak bertako hizkuntzekin izandako ukipen-egoeraren ondorioz. Horrela bada, euskararen hainbat ezaugarri fonetiko bereganatu ditu (bost bokaleko sistema, hasierako *f*-a galtzea...).

Munduan 407 milioi pertsonak lehen hizkuntza dute.[1] Espainian eta Hispanoamerikako ia estatu guztietan ofiziala da. Ama hizkuntza moduan, munduko bigarren hizkuntza erabiliena da, txineraren atzetik. Bigarren hizkuntzatzat dutenak ere kontuan hartuta (guztira, 600 milioi pertsona), munduko laugarrena da, txinera, ingelesa eta hindiaren ondoren. Frantsesarekin batera, Euskal Herriko bi erdara nagusietako bat da.

Eduki-taula

- Historia
- Gaztelaniaren lurralde eremua
- Hiztegi laburra
- Ikus, gainera
- Erreferentziak
- Kanpo estekak

Historia

Europako hego-mendebaldeko hizkuntzen garapena, tartean gaztelaniarena, erakusten duen mapa kronologikoa.

Antzinako gaztelania Erdi Aroan Kantabria aldeko latinaren aldaera izan zen. Beste hizkuntza batuen eragina jaso zuen, batik bat arabierarena, baina baita bisigodoen germaniar hizkuntzarena eta aurreko iberiar sustraiarena ere. Euskarak ere eragina izan omen zuen, fonologian batik bat (bost bokal izatea, *b* eta *v* kontsonanteen arteko nahasketa, hasierako *f*-aren galera...), baina hori finkatzeke dago.

Errekonkistaren garaian, Iberiar penintsulan zehar zabaldu zen Gaztelako Erresuma bera hedatu ahala. Kontsonanteen birdoitze baten ondoren, egungo egitura sortu zuen.[3] XVI. mendetik aurrera, Espainiar Inperioa Ameriketara eta Asiara hedatzean, gaztelania ere zabaldu zen. Hastapenean tokian tokiko hizkuntzak errespetatu baziren ere, XVIII. mendetik aurrera gaztelaniaren erabilera inposatuz joan zen. XIX. mendean, Ameriketako herrialdeek independentzia lortu zutenean, elite berriek gaztelania areago zabaldu zuten, herrialde bakoitzean nazio batasuna indartzearren.

Lehen gramatika 1492koa da, Antonio de Nebrijak idatzia, Europako hizkuntza moderno baterako aurrenekoa. Hizkuntzaren Errege Akademia 1713an sortu zen, "gaztelaniaren hitzak eta esapideak erarik zuzenenean, dotoreenean eta garbienean finkatzeko".

Egungo egoerari dagokionez, gaztelania 21 herrialdetan ofiziala da, hiru kontinentetan (Europan: Espainia; Afrikan: Ekuatore Ginea; eta gainerakoak, Amerikan). Mundu osoan, 407 milioi lagunek dute lehen hizkuntzatzat.[1]

Gaztelania, espainiera

español — castellano

Gaztelania hizkuntza ofizialtzat duten herrialdeak.

Estatu Batuetako estatuotan, biztanleriaren %25 edo gehiago gaztelaniazko hiztunak dira.
Estatu Batuetako estatuotan, biztanleriaren % 10-20 artean gaztelaniazko hiztunak dira.

Estatu Batuetako estatuotan, biztanleriaren % 5-9,9 artean gaztelaniazko hiztunak dira.

Datu orokorrak

Lurralde eremua	Argentina, Bolivia, Txile, Kolonbia, Costa Rica, Kuba, Dominikar Errepublika, Ekuador, Ekuatore Ginea, Espainia, Guatemala, Honduras, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguai, Peru, Puerto Rico, El Salvador, Uruguai, Venezuela talde esanguratsuak non: Andorra, Aruba, Belize, Brasil, Kanada, Gibraltar, Israel, Maroko, Holandar Antillak, Trinidad eta Tobago, Ameriketako Estatu Batuak, Filipinak
Hiztunak	407 milioi, lehen hizkuntzatzat;[1] beste 90 milioi, bigarren hizkuntzatzat
Rankinga	2
Ofizialtasuna	Argentina, Bolivia, Txile, Kolonbia, Costa Rica, Kuba, Dominikar Errepublika, Ekuador, Mendebaldeko Sahara, Ekuatore Ginea, Espainia, Guatemala, Honduras, Mexiko, Mexiko Berria (AEB), Nikaragua, Panama, Paraguai, Peru, Puerto Rico, El Salvador, Uruguai, Venezuela

Gaztelaniaren lurralde eremua

Hona hemen gaztelaniazko hiztun gehien dituzten estatuen zerrenda:

Alfabetikoki sailkatuta	Lehen hizkuntza duten hiztunen kopuruaren arabera
1. Alemania (410.000)	1. Mexiko (106.255.000)
2. Ameriketako Estatu Batuak (41.000.000)	2. Kolonbia (45.600.000)
3. Andorra (40.000)	3. Espainia (44.400.000)
4. Argentina (41.248.000)	4. Argentina (41.248.000)
5. Australia (150.000)	5. Ameriketako Estatu Batuak (41.000.000)
6. Belize (130.000)	6. Peru (26.152.265)
7. Bolivia (7.010.000)	7. Venezuela (26.021.000)
8. Brasil (19.700.000)	8. Brasil (19.700.000)
9. Kanada (272.000)	9. Txile (15.795.000)
10. Costa Rica (4.220.000)	10. Kuba (11.285.000)
11. Dominikar Errepublika (8.850.000)	11. Ekuador (10.946.000)
12. Ekuador (10.946.000)	12. Dominikar Errepublika (8.850.000)
13. Ekuatore Ginea (447.000)	13. Guatemala (8.163.000)
14. El Salvador (6.859.000)	14. Honduras (7.267.000)
15. Erresuma Batua (900.000)	15. Bolivia (7.010.000)
16. Errumania (7.000)	16. El Salvador (6.859.000)
17. Errusia (1.200.000)	17. Nikaragua (5.503.000)
18. Espainia (44.400.000)	18. Paraguai (4.737.000)
19. Filipinak (2.658)	19. Costa Rica (4.220.000)
20. Finlandia (17.200)	20. Puerto Rico (4.017.000)
21. Frantzia (2.100.000)	21. Uruguai (3.442.000)
22. Guatemala (8.163.000)	22. Panama (3.108.000)
23. Guyana (198.000)	23. Filipinak (2.658)
24. Haiti (1.650.000)	24. Frantzia (2.100.000)
25. Hego Korea (90.000)	25. Haiti (1.650.000)
26. Honduras (7.267.000)	26. Errusia (1.200.000)
27. Israel (160.000)	27. Erresuma Batua (900.000)
28. Italia (455.000)	28. Japonia (500.000)
29. Japonia (500.000)	29. Italia (455.000)
30. Kolonbia (45.600.000)	30. Ekuatore Ginea (447.000)
31. Kuba (11.285.000)	31. Alemania (410.000)
32. Libano (2.300)	32. Mendebaldeko Sahara (341.000)
33. Maroko (86.000)	33. Kanada (272.000)
34. Mendebaldeko Sahara (341.000)	34. Txina (250.000)
35. Mexiko (106.255.000)	35. Guyana (198.000)
36. Nikaragua (5.503.000)	36. Israel (160.000)
37. Panama (3.108.000)	37. Australia (150.000)
38. Paraguai (4.737.000)	38. Belize (130.000)
39. Peru (26.152.265)	39. Hego Korea (90.000)
40. Puerto Rico (4.017.000)	40. Maroko (86.000)
41. Suedia (39.700)	41. Andorra (40.000)
42. Turkia (29.500)	42. Suedia (39.700)
43. Txile (15.795.000)	43. Turkia (29.500)
44. Txina (250.000)	44. Finlandia (17.200)
45. Uruguai (3.442.000)	45. Errumania (7.000)
46. Venezuela (26.021.000)	46. Libano (2.300)

Eskualdea	Europako gune batzuk, Erdialdeko Amerikako eta Hego Amerikako gehiengoa, Ipar Amerikako gune batzuk eta Karibea; halaber, etorkinen taldeek hitz egiten dute, kontinente guztietan
UNESCO sailkapena	1 ziurra
Araugilea	Association of Academies of the Spanish Language (en)
Hizkuntza familia	
	hizkuntza nostratikoak
	Hizkuntza euroasiarrak
	Indoeuropar hizkuntzak
	Italiar hizkuntzak
	Hizkuntza erromantzeak
	italo-mendebaldeko hizkuntzak
	mendebaldeko hizkuntza erromantzeak
	Hizkuntza ibero-erromantzeak
	Iberia Mendebaldeko hizkuntzak
	Castilian languages (en)
Informazio filologikoa	
Hizkuntza-tipologia	subjektua aditza objektua, silabadun hizkuntza, place–manner–time (en) eta pro-drop language (en)
Denbora gramatikalak	orainaldia, compound past perfect (en), past imperfect (en), pluperfect (en), preterite (en), past anterior (en), future simple (en) eta future perfect (en)
Modu gramatikalak	indikatibo, agintera, subjuntibo eta baldintza
Genero gramatikalak	genero maskulino eta genero femenino
Kasu gramatikalak	nominatibo
Alfabetoa	Spanish alphabet (en)
Hizkuntza kodeak	
ISO 639-1	es
ISO 639-2	spa
ISO 639-3	spa
Ethnologue	spa (http://www.ethnologue.com/language/spa)
Glottolog	stan1288 (https://glottolog.org/resource/languoid/id/stan1288)
Wikipedia	es (https://es.wikipedia.org)

Hiztegi laburra

- derecha: **eskuin**
- izquierda: **ezker**
- abajo: **behera**
- piedra: **harri**
- bien: **ongi**
- mal: **gaizki**
- al lado: **ondoan**
- ¡Hola!: **Kaixo!**
- Buenos días: **Egun on**
- Buenas tardes: **Arratsalde on**
- Buenas noches: **Gabon**
- Adiós: **Agur / Adio**
- Saludar: **Agurtu**
- Despedirse: **Agurtu**
- ¡Hasta la vista!: **Hurren arte!**
- ¡Hasta luego!: **Gero arte!**
- por favor: **mesedez**
- ¿Qué tal?: **Zer moduz?**
- Bien, ¿y tú?: **Ondo/Ongi, eta zu?**
- Lo siento, perdón: **Barkatu**
- ¿Qué hora es?: **Zer ordu da?**
- Eres muy guapo/guapa: **Oso ederra zara**
- Muchas gracias: **Eskerrik asko**
- De nada: **Ez horregatik**
- Te quiero: **Maite zaitut**
- feliz: **pozik**
- triste: **goibel**
- enfadado/a: **haserre**
- aburrido/a: **aspertuta**
- sí: **bai**
- no: **ez**
- No entiendo: **Ez dut ulertzen**
- No fumar: **Ez erre**
- agujero: **zulo**
- caserío: **baserri**
- ratón: **sagu**
- perro: **txakur**
- gato: **katu**
- pan: **ogi**
- panadería: **okindegi**
- comida: **janari**
- desayuno: **gosari**
- almuerzo: **bazkari**
- cena: **afari**
- calle: **kale**
- fiesta: **jai**
- parranda: **parranda**
- boina: **txapel**
- ¡Felicidades!: **Zorionak! / Urte askotarako!**
- amigo / amiga: **adiskide**
- madre: **ama**
- padre: **aita**
- padres: **gurasoak**
- abuelo: **aitona**
- abuela: **amona**
- hijo: **seme**
- hija: **alaba**
- hermano: **anaia** edo **neba**
- hermana: **arreba** edo **ahizpa**
- casa: **etxe**
- dinero: **diru**
- deporte: **kirol**
- nuevo: **berri**
- viejo: **zahar**
- nombre: **izen**
- apellido: **deitura**
- pueblo: **herri**
- ciudad: **hiri**
- monte: **mendi**
- llanada: **lautada**
- valle: **haran**
- mar: **itsaso**
- río: **ibai**
- sol: **eguzki**
- nube: **hodei**
- viento: **haize**
- cielo: **zeru**
- estrella: **izar**
- Marte: **Marte**
- Venus: **Artizar**
- luna: **ilargi**
- lluvia: **euri**
- nieve: **elur**
- granizo: **txingor**
- flor: **lore**
- zurrón: **zorro**
- muchacho: **mutil**
- muchacha: **neska**

Ikus, gainera

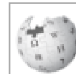
- Gaztelaniazko literatura
- Euskal Herriko hizkuntzak
- Espainiar kreolerak
- Chamorroa

Erreferentziak

1. ↑ a b c Mikael Parkvall, «Världens 100 största språk 2010» (munduko 100 hizkuntza handienak, 2010ean), in *Nationalencyklopedin*.
2. ↑ Euskaltzaindia. *38. araua: Munduko estatu-izenak, herritarren izenak, hizkuntza ofizialak eta hiriburuak.* (https://www.euskaltzaindia.eus/dok/arauak/Araua_0038.pdf).. Euskaltzaindiak Hiztegi Batuan izen biak onartzen ditu. Sinonimoak dira. **Gaztelera** hitza onartu arren, **gaztelania** hobesten du.
3. ↑ **(Gaztelaniaz)** Cano, Rafael. (2005). *Historia de la lengua española.* Bartzelona: Ariel Lingüística.

Kanpo estekak

- **(Gaztelaniaz)** Espainiako Errege Akademiaren webgunea (http://www.rae.es/RAE/Noticias.nsf/Home?ReadForm)

Hizkuntza honek bere Wikipedia du: Bisita ezazu.

Autoritate kontrola | **Wikimedia proiektuak** · Datuak: Q1321 ·
 Multimedia: Spanish language (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Spanish_language)

Identifikadoreak · GND: 4077640-2 (https://d-nb.info/gnd/4077640-2) · NDL: 00571703 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00571703) · AAT: 300389311 (https://www.getty.edu/vow/AATFullDisplay?find=&logic=AND&note=&subjectid=300389311) ·
Hiztegiak eta entziklopediak · Britannica: url (https://www.britannica.com/topic/Spanish-language) ·
Bilduma digitalak · BDCYL: 735 (http://bibliotecadigital.jcyl.es/es/consulta_aut/registro.cmd?id=735)

 Europar Batasuneko hizkuntza ofizialak

Alemana · Bulgariera · Daniera · Errumaniera · Eslovakiera · Esloveniera · Estoniera · Finlandiera · Frantsesa · Gaelera · Gaztelania · Greziera · Hungariera · Ingelesa · Italiera · Letoniera · Lituaniera · Maltera · Nederlandera · Poloniera · Portugesa · Suediera · Txekiera

Hizkuntza erromantzeak

Ekialdekoak	Aromaniera • **Errumaniera** (moldaviera, valakiera) • Istro-romaniera • Meglenera
Hegoaldekoak	Sardiniera (campidanera, logudorera, sassariera)
Mendebaldekoak	Astur-leonesa (asturiera, extremadurera, leonesa, mirandesa, montañesa) • Borgoinera • *Dalmaziera* • Emiliano-romagnoloa • Erretorromaniera (erromantxea, friuliera, ladinoa) • Franche-comtera • Frankoprovenzera • **Frantsesa** • Galiziera (eonaviera, fala) • Galoa • **Gaztelania** (kaloa, latinoamerikar gaztelania) • Istriera • **Italiera** • **Katalana** (algerera, balearrera, erdialdekoa, valentziera) • Korsikera (gallurera) • Ladinoa • Liguriera (genovera, monakoera) • Lombardiera • Lorrenera • *Mozarabiera* • *Nafar-aragoiera* (aragoiera, *errioxera, nafar erromantzea*) • **Napoliera** • Normandiera (jerseyera, guerneseyera) • Okzitaniera (gaskoia, limousinera, proventzera) • Piemontera • Pikardiera • Poitevin • **Portugesa** (afrikar portugesa, brasildar portugesa) • **Siziliera** • Valoniera • Veneziera • Xanpainera

Letra *etzanez*: hizkuntza hilak. Letra **lodiz**: 5 milioi hiztun baino gehiagokoak. Parentesi artean: parentesiaren ezkerrean dagoen hizkuntzaren dialektoak.

Nabigazioa

- Azala
-
- Txokoa
- Albisteak
- Aldaketa berriak
- Ausazko orria
- Laguntza
- Dohaintza egin

Tresnak

- Honanzko lotura duten orriak
- Lotutako orrietako aldaketak
- Fitxategia igo
- Orri bereziak
- Lotura iraunkorra
- Orri honen datuak
- Artikulu hau aipatu
  Wikidata itema

Inprimatu/esportatu

- Liburu bat sortu
- PDF gisa jaitsi
- Inprimatzeko bertsioa

Beste proiektuetan

Wikimedia Commons

Beste hizkuntzak

- English
- Deutsch
- Français
- Español
- Русский
- Italiano
- 日本語
- Nederlands
- Polski
- Português
- 中文
- Svenska
- فارسی
- עברית
- Türkçe
- ★ Magyar
- Suomi
- العربية
- Tiếng Việt
- Norsk bokmål
- Українська
- 한국어
- Català
- Čeština
- Српски / srpski
- ★ Română
- Bahasa Indonesia
- Dansk
- Simple English
- Български
- Аҧсшәа
- Acèh
- Адыгабзэ
- Afrikaans
- Akan
- Alemannisch
- አማርኛ
- Aragonés
- Ænglisc
- ܐܪܡܝܐ
- مصرى
- Asturianu
- Авар
- Aymar aru
- Azərbaycanca

- تۆرکجه
- Башҡортса
- Bali
- Boarisch
- Žemaitėška
- Bikol Central
- Беларуская
- Беларуская (тарашкевіца)
- भोजपुरी
- Banjar
- Bamanankan
- বাংলা
- བོད་ཡིག
- বিষ্ণুপ্রিয়া মণিপুরী
- Brezhoneg
- Bosanski
- ᨅᨔ ᨕᨘᨁᨗ
- Буряад
- Chavacano de Zamboanga
- Mìng-dĕ̤ng-ngṳ̄
- Нохчийн
- Cebuano
- Chamoru
- ᏣᎳᎩ
- کوردی
- Corsu
- Qırımtatarca
- Kaszëbsczi
- Словѣньскъ / ⰔⰎⰑⰂⰡⰐⰠⰔⰍⰟ
- Чӑвашла
- Cymraeg
- Zazaki
- Dolnoserbski
- ދިވެހިބަސް
- Eʋegbe
- Ελληνικά
- Emiliàn e rumagnòl
- Esperanto
- Eesti
- Estremeñu
- Võro
- Føroyskt
- Arpetan
- Nordfriisk
- Furlan
- Frysk
- Gaeilge
- Gagauz
- 贛語
- Kriyòl gwiyannen
- Gàidhlig

- Galego
- گیلکی
- Avañe'ẽ
- ГΩТISK
- ગુજરાતી
- Gaelg
- 客家語/Hak-kâ-ngî
- हिन्दी
- Fiji Hindi
- Hrvatski
- Hornjoserbsce
- Kreyòl ayisyen
- Հայերեն
- Interlingua
- Interlingue
- Ilokano
- ГӀалгӀай
- Ido
- Íslenska
- ᐃᓄᒃᑎᑐᑦ/inuktitut
- Patois
- La .lojban.
- Jawa
- ქართული
- Qaraqalpaqsha
- Taqbaylit
- Адыгэбзэ
- Kabɩyɛ
- Kongo
- Қазақша
- Kalaallisut
- ភាសាខ្មែរ
- ಕನ್ನಡ
- Перем Коми
- Къарачай-малкъар
- Ripoarisch
- Kurdî
- Коми
- Kernowek
- Кыргызча
- Latina
- Ladino
- Lëtzebuergesch
- Лакку
- Лезги
- Lingua Franca Nova
- Limburgs
- Ligure
- Lumbaart
- Lingála
- ລາວ

- لۊری شومالی
- Lietuvių
- Latgaļu
- Latviešu
- मैथिली
- Мокшень
- Олык марий
- Māori
- Minangkabau
- Македонски
- മലയാളം
- Монгол
- मराठी
- Кырык мары
- Bahasa Melayu
- Malti
- Mirandés
- မြန်မာဘာသာ
- Эрзянь
- مازِرونی
- Dorerin Naoero
- Nāhuatl
- Napulitano
- Plattdüütsch
- Nedersaksies
- नेपाली
- नेपाल भाषा
- Norsk nynorsk
- Novial
- Nouormand
- Sesotho sa Leboa
- Diné bizaad
- Chi-Chewa
- Occitan
- Livvinkarjala
- Ирон
- ਪੰਜਾਬੀ
- Pangasinan
- Kapampangan
- Papiamentu
- Picard
- Deitsch
- Pälzisch
- पालि
- Norfuk / Pitkern
- Piemontèis
- پنجابی
- پښتو
- Runa Simi
- Rumantsch

- Tarandíne
- Русиньскый
- Kinyarwanda
- संस्कृतम्
- Саха тыла
- ᱥᱟᱱᱛᱟᱲᱤ
- Sardu
- Sicilianu
- Scots
- سنڌي
- Davvisámegiella
- Sängö
- Srpskohrvatski / српскохрватски
- සිංහල
- Slovenčina
- Slovenščina
- Gagana Samoa
- ChiShona
- Soomaaliga
- Shqip
- Sranantongo
- SiSwati
- Sesotho
- Seeltersk
- Sunda
- Kiswahili
- Ślůnski
- தமிழ்
- ತುಳು
- తెలుగు
- Tetun
- Тоҷикӣ
- ไทย
- Türkmençe
- Tagalog
- Setswana
- Tok Pisin
- Xitsonga
- Татарча/tatarça
- Twi
- Reo tahiti
- Тыва дыл
- Удмурт
- ئۇيغۇرچە / Uyghurche
- اردو
- Oʻzbekcha/ўзбекча
- Tshivenda
- Vèneto
- Vepsän kel’
- West-Vlams
- Volapük
- Walon

- Winaray
- Wolof
- 吴语
- Хальмг
- IsiXhosa
- მარგალური
- ייִדיש
- Yorùbá
- Vahcuengh
- Zeêuws
- 文言
- Bân-lâm-gú
- 粵語
- IsiZulu
- Malagasy
- Armãneashti
- ትግርኛ
- Hawaiʻi

Aldatu loturak

WIKIPEDIA Entziklopedia askea

Orriaren azken aldaketa: 2 ekaina 2020, 21:35.